

Rosa Luxemburg (1912)

I asylen

Rikets huvudstad har fått sin helgdagsstämning förstörd på det mest fruktansvärda sätt. Fromma själar hade inte mer än stämt upp: O du saliga, o du heliga, nådebringande juletid! förrän nyheten spreds, att en massförgiftning skett i staden asyl för hemlösa. Gamla och unga föll offer för den: handelsbiträdet Joseph Geihe, 21 år gammal, arbetaren Karl Melchior, 47 år gammal, Lucian Szczyptierowski, 65 år gammal – varje dag kom det nya listor på förgiftade hemlösa. Döden hann upp dem överallt: i asylen, i fängelset, i värmehallen, mitt på gatan, eller hopkrupna i en lada. Innan det nya året med klockklang hållit sitt inträde, vred sig hundrafemtio hemlösa i dödsqual, medan sjuttio redan hade avlidit.

Under flera dagar stod den enkla byggnad på Fröbelstrasse, som man annars gärna undviker, i medelpunkten för allmänhetens intresse. Vad berodde alla sjukdomsfallen på? Var det en epidemi, eller var det en förgiftning till följd av förtäring av skämd mat? Polismyndigheterna skyndade sig att lugna de goda borgarna: det var ingen smittsam sjukdom, dvs.: det förelåg ingen fara för de anständiga invånarna, för stadens bättre folk. Massdöden inskränkte sig till asylinvånarna, till de människor, som hade festat på ”mycket billiga”, illaluktande böcklingar eller giftig finkel till jul. Men varifrån hade människorna fått dessa illaluktande böcklingar? Hade de köpt dem av en ”ambulerande fiskhandlare”, eller plockat upp dem bland soporna i saluhallen? Den sista gissningen avvisades av mycket vägande skäl: avfallet i stadens saluhallar är inte, som ytliga och nationalekonomiskt obildade människor föreställer sig, herrelöst gods, som första bästa hemlösa person kan ta vara på. Detta avfall uppsamlas och säljs till stora svinfarmar, där det noga desinficeras och males och sedan används som svinfoder. Vaksamma saluhallskonstaplar sörjer för att mänskligt slödder inte orättmätigt knycker fodret för svinen och slukar det odesinficerat och omalet. De hemlösa kan alltså omöjligtvis, som många kanske lätt tror, ha plockat upp sin julmiddag ur soporna i saluhallen. Alltså efterlyser polisen den ”ambulerande fiskhandlaren” eller den krögare, som sålt giftigt finkelbrännvin till de hemlösa.

Medan de levde väckte inte Joseph Geihe, Karl Melchior och Lucian Szczyptierowski särskilt mycken uppmärksamhet med sin blygsamma existens. Och nu – vilken ära! Riktiga medicine doktorer gräver egenhändigt i deras inälvor. Deras maginnehåll, som världen förut totalt struntade i, undersöks nu noggrant och diskuteras i hela pressen. Tio herrar – hette det i tidningarna – är sysselsatta med att renodla kulturer av den bacill, som asylinvånarna dött av. Världen vill också veta precis var varje hemlös person insjuknade: om det var i ladan, där polisen fann honom död, eller redan i asylen, där han dessförinnan övernattat. Lucian Szczyptierowski har plötsligt blivit en viktig personlighet, och han skulle säkert pösa av stolthet, om han inte låge som ett illaluktande lik på obduktionsbordet.

Ja själve kejsaren – som gudskelov är räddad från den värsta misären genom dyrtidstillägget på tre miljoner mark till sitt apanage som preussisk kung – har bekymrat frågat efter tillståndet hos de förgiftade i stadens asyl. Och hans höga gemål lät med sann kvinnlighet uttrycka sitt medlidande med överborgmästare Kirschner genom sin kammarherre von Winterfeldt. Visserligen åt överborgmästare Kirschner inget av den ruttna böcklingen, trots att den var så billig, utan befinner sig jämte sin familj i högönsklig välmåga. Inte heller är han, såvitt vi vet, släkt med Joseph Geihe eller Lucian Szczyptierowski. Men till vem skulle när allt kommer omkring kammarherre von Winterfeldt framföra kejsarinnans medlidande? Han kunde inte gärna hälsa likdelarna på obduktionsbordet från kejsarinnan. Och de ”sörjande efterlevande”? ... Vem känner dem, vem finner dem på krogarna, i hittebarnshusen, i de

prostituerades kvarter eller ens i fabrikena och gruvorna? Alltså mottog överborgmästare Kirschner i deras namn kejsarinnans medlidande, och det gav honom kraft att bära familjen Szcypierowski's smärta med fattning. Även i rådhuset visade man stor kallblodighet inför katastrofen. Man rekognoscerade, kontrollerade, förde protokoll, skrev långa pappersark fulla, men höll härvid framför allt huvudet kallt och förblev inför andras dödsqual lika modig och ståndaktig som antika hjältar inför sin egen död.

Och ändå har hela händelsen framkallat ett skorrande missljud i samhällsmaskineriet. Vanligtvis ser vårt samhälle i stort sett ganska anständigt ut; det håller på ärbahet, ordning och goda seder. Förvisso finns det brister och ofullkomligheter i statens organisation och liv. Men till och med solen har ju sina fläckar. Och förresten finns det inget, som är fullkomligt i denna jordiska värld. Arbetarna själva, särskilt de som här det bättre, de organiserade, tror gärna, att proletariats tillvaro och kamp i stort sett utspelar sig inom ärbahetens och anständighets gränser. Är kanske inte "misären" för länge sedan avfärdad som grå teori? Alla vet, att det finns asyl, att det finns tiggare, prostituerade, hemliga poliser, förbrytare och "ljusskygga element". Men det uppfattar man vanligtvis som något avlägset och främmande, något, som på sätt och vis ligger utanför det egentliga samhället. Mellan rättskaffens arbetare och sådana utstötta reser sig en mur, och man tänker sällan på de eländiga stackare, som kavar omkring i smutsen på andra sidan muren. Plötsligt händer så något, som har samma effekt, som om någon mitt i en krets väluppföstrade, fina och vänliga människor av en slump påträffade spår av vedervärdiga förbrytelser eller skamlösa utsvävningar under de kostbara möblerna. Plötsligt rycker den fruktansvärda misärens spöke bort masken av välanständighet från samhällets ansikte, och dess ärbahet visar sig vara en skökas smink. Plötsligt visar det sig, att en avgrund av barbari och djuriskhet gapar under civilisationens yta av glans och glitter; helvetiska bilder stiger upp, bilder där mänskliga varelser gräver i soporna efter avfall, vrider sig i dödsryckningar och döende skickar upp sin pestluk.

Och muren, som skiljer oss från detta dystra skuggornas rike, visar sig vara en grant målad pappkuliss. Vilka var asylinvärnarna, som föll offer för den ruttna böcklingen eller det giftiga finkelbrännvinet? Ett handelsbiträde, en byggnadstekniker, en svarvare, en smed – arbetare, arbetare – idel arbetare. Och vilka är de namnlösa, som polisen inte kunnat identifiera? Arbetare, idel arbetare, eller före detta arbetare.

Och ingen arbetare går säker för asyl, för den förgiftade böcklingen eller finkeln. I dag är han kraftfull, redbar och flitig – men vad blir det av honom i morgon, när han blir avskedad, eftersom han nått den fatala åldersgränsen fyrtio år, där företagaren förklarar honom "oanvändbar"? Vad händer, om han i morgon råkar ut för en olycka, som gör honom till krympling, till understödsgare?

Man säger, att det i stort sett bara är svaga och dåliga element, som hamnar på fattighus eller i fängelse: svagsinta gubbar, ungdomsförbrytare, abnorma människor med förminskad tillräknelighet. Kan så vara. Men svaga och dåliga element ur de högre klasserna hamnar inte i någon asyl, utan på kuranstalt eller i kolonialtjänst, där de kan leva ut sina instinkter på negrer och negerkvinnor. Svagsinta f.d. drottningar och hertiginor lever resten av sitt liv i isolerade palats, omgivna av lyx och vördnadsfulla tjänare. Åt sultanen Abdul Hamid, det gamla vansinniga vidundret, som har tusentals människoliv på sitt samvete, och vars förstånd förmörkats genom mord och sexuella utsvävningar, har samhället som sista tillflyktsort en praktfull villa med blomsterträdgårdar, perfekta kockar och ett harem av strålande flickor från tolv år och uppåt. Åt ungdomsförbrytaren Prosper Arenberg – ett tukthus med champagne, hummer och trevligt herrsällskap. Åt abnorma furstar – domstolarnas överseende, heroiska gemålars vård och den stilla tröst, som en god gammal vinkällare kan ge. Åt den sinnessjuka,

otillräkneliga officersfrun från Allenstein, som har ett mord och ett självmord på sitt samvete – en behaglig borgerlig tillvaro, sidenklänningar och samhällets diskreta sympati.

Men de gamla, svaga, otillräkneliga proletärerna kreperar som hundarna i Konstantinopel på gatorna, vid staketet, i asylerna, i rännstenen, och bredvid dem finner man deras enda efterlämnade ägodel – en ruttet böcklingstjärt. Klassgränsen går skarp och skoningslös ända in i vansinnet, i förbrytelsen, i döden. För det besuttna slöddret – skonsamhet och livsnjutningar ända till det sista andedraget, för proletariatets Lazarus – hungerns skorpioner och dödens giftbacill på sophögen. Här sluter sig det proletära livets cirkel i det kapitalistiska samhället. Proletären börjar som en duktig arbetare, redan från barnsben van vid det tåliga, dagliga slaveriet i trampkvarnen för kapitalets räkning. I miljoner och åter miljoner samlas den gyllene skörden i kapitalisternas lador, en allt stridare ström av rikedomar vältrar sig genom bankerna och genom börserna, medan arbetarnas grå, tigande, oansenliga massor dag efter dag lämnar fabriker och verkstäder så, som de en gång kom dit – som fattiglappar, som eviga handlare, vilka går till torgs med det enda de äger – sitt eget skinn.

Då och då sopar en olycka, ett oväder dem under jorden i dussintal och hundratal – en kort tidningsnotis, en avrundad siffra förkunnar olyckan, efter några dagar är de glömda, deras sista suck kvävs vid det beskäftiga profitmakeriets stön och stampande. Efter några dagar går nya dussin och hundraden i deras ställe under kapitalets ok.

Då och då kommer det en kris, det kommer veckor och månader av arbetslöshet, av förtvivlad kamp mot hungern. Åter lyckas arbetaren svinga sig upp på ett steg i trampkvarnen, lycklig över att åter få spänna sina muskler och nerver för kapitalet.

Men så småningom tar krafterna slut. En längre tids arbetslöshet, en olycka, annalkande ålderdom – och en och annan måste nöja sig med första bästa syssla, halkar ur sitt yrke och sjunker oavlåtligt neråt. Arbetslösheten varar allt längre, sysselsättningen blir alltmera oregelbunden. Snart behärskar slumpen proletärens tillvaro, oturen förföljer honom, dyrtiden träffar honom hårdast. Den alltid spända energin i kampen om en bit bröd slappnar äntligen, självaktningen sjunker – han står inför porten till asylen för hemlösa, eller inför porten till fängelset.

Varje år är det tusentals proletärer, vars existens sålunda sjunker från arbetarnas normala klassvillkor till misärens mörker. De sjunker som en tyst bottenbåt, till samhällets botten, som förbrukade, onyttiga element, ur vilka kapitalet inte kan pressa mera, som mänskligt avfall, vilket sopas bort med järnkvast: lagens arm, hunger och kyla verkar här i kapp. Och till slut räcker samhället giftbägaren åt sina utstötta.

Samhällets fattigvård utgörs – säger Karl Marx i ”Kapitalet” – av de sysselsatta arbetarnas invalidhem och de arbetslösas dödvikt. Uppkomsten av allmän fattigdom är oupplösligt förbunden med uppkomsten av ett lager icke sysselsatta arbetare, båda är lika nödvändiga, båda är livsvillkor för den kapitalistiska produktionen och för rikedomens utveckling. Ju rikare samhället är, ju större det utsugande kapitalet och omfånget och energin i dess utveckling, dvs. ju större proletariatet och ju fruktbarare dess arbete, desto större är också antalet arbetslösa. Och ju större detta antal är, desto större är också antalet överblivna utfattiga arbetare.

Detta är en absolut, allmän lag för den kapitalistiska produktionen.

Lucian Szczyptierowski, som slutar sitt liv på gatan, förgiftad av ruttet böckling, är lika mycket en del av proletariatets existensvillkor som varje kvalificerad, högt avlönad arbetare, som kostar på sig tryckta nyårskort och en förgyllt klockkedja. Asylen för hemlösa och polisens förvaringsceller är i lika hög grad stöttepelare för det nuvarande samhället som rikskanslerns palats eller Tyska banken. Och den giftiga böckling- och finkelfesten i stadens

asyl utgör den osynliga grundvalen för kaviarn och champagnen på millionärernas bord. Herrar medicine doktorer kan hålla på länge med att i mikroskopet söka efter den dödliga bacillen i de förgiftades tarmar och ”renodla” den: den verkliga giftbacillen, som orsakat döden för asylinvånarna i Berlin heter – kapitalistisk samhällsordning i renodlad form.

Varje dag dör några hemlösa, bryter samman av hunger och köld – och ingen människa bryr sig om dem, endast polisrapporten. Det var bara massverkan, som denna gång åstadkom ett så stort rabalder i Berlin. Endast som massa, som hopat elände, förmår proletäerna tilltvinga sig samhällets uppmärksamhet. Till och med den ringaste, den hemlöse, blir i massupplaga till en offentlig storhet, även om det bara är i gestalt av en hög lik.

Vanligtvis är ett lik något stumt och oansenligt. Men det finns lik, som talar högre än basuner och lyser klarare än facklor. Efter barrikadstriderna den 18 mars 1848 lyfte Berlins arbetare de fallnas lik högt över sina huvuden, bar dem till det kungliga slottet och tvingade despotismen att blotta sitt huvud inför offren. Nu gäller det att lyfta liken av de förgiftade hemlösa i Berlin, vilka är kött av vårt kött och blod av vårt blod, högt över miljoner proletärers huvuden och bära dem in i det nya kampåret med ropet: Ned med den skändliga samhällsordning, som föder sådana illdåd!

Die Gleichheit, Tidskrift för arbeterskornas intressen, nr 8, Stuttgart den 8 januari 1912.